

Доклад от Георги Петров, бивш главен народен обвинител, до ЦК на БРП/к/, относно работата, трудностите, пропуските, резултатите и значението на Народния съд в България

3 юли 1945 г.

Поверително.

ДО Ц.К. НА РАБОТНИЧЕСКАТА
ПАРТИЯ /Комунисти/ - гр. София

Д О К Л А Д

От Георги Петров Драгиев, бивш главен народен обвинител
при Народния Съд – гр. София

ДРУГАРИ,

Преди всичко, благодаря на Ц.К. на Партията, за голямото доверие, което ми указа, като ми повери тежкия и с историческа отговорност мандат на Главен Народен обвинител при Народния съд. Този мандат аз поех с пълното съзнание за тежката отговорност пред Партията и българския народ. Дали съм се отчетел за това голямо доверие – неznam! Това ще кажат Партията и народа. Но имам смелостта да декларирам, че аз положих всички усилия, поставих в действие всичките си физически и духовни сили, с които разполагах – за да изнеса с достойнство тежкия мандат и да заслужи доверието на Партията.

Аз бързам да заявя, че – в общи линии – Народното обвинителство и Народният съд, изпълниха доста успешно и с достойнство, възложената им голяма историческа задача: да дадат

удовлетворение на българския народ за страшните страдания и жертви, които понесе през време на фашистките управления у нас и даде заслуженото наказание на всички по-важни, по-главни палачи и виновници пред народа и Родината. Кървавия фашизъм бе пунал дълбоки корени в нашата страна, сред всички слоеве на народа ни; целият почти държавен апарат, включително и войската бяха фашизирани, поне в своите ръководни върхове и чрез този страшен апарат на насието и кървавата диктатура – фашистката власт потискаше и преследваше демократичния български народ и най-цинично и безскрупулно избиваше неговите предни синове за свобода, благоденствие и независимост. Из този път на кървави борби Раб[отническата] Партия /комунисти/ е била винаги в предните редици и е дала планина от жертви и плеяда скъпи борци.

При тази фактическа обстановка, вярвам, никой не си е правил илюзия, че чрез Народния съд, ще бъдат радикално прочистени всички фашистки елементи в нашия политически и стопански живот. Това би било една непосилна задача за нашия народен съд. Окончателното прочистване и унищожение на фашизма в нашата страна – насаждан във всички области на живота, може да бъде извършено в един – малко или много, продължителен период от време и то само при активното участие на героичния българ[ски] народ. Такава една основна чистка на фашисткия враг, трудно би могла да бъде проведена при Отеч[ествено]фронтонската власт, при днешните ѝ форми и в днешния ѝ фазис на развитие. Не е тайна за никого, за никой просветен партиец, че нашите съюзници в управлението на страната, са открито против една такава основна чистка, понеже те стоят още на позициите на старата система - (1) политическа и стопанска. Техните политически организации са били продължително време на фронта на фашизма против

освободителното работн[ическо] движение. През време на своето участие в управлението на страната и тежкото наше минало на полит. живот, и те – малко или много, са водили жестока борба с нас и са изтръгвали скъпи жертви от нашите редове. При това свое близко минало, те очевидно не може да бъдат съгласни с нашето становище и с искането на българ[ския] народ за едно основно прочистване на всички агенти на престъпния фашизъм от нашата страна. За това те и днес се колебаят между СЦИЛА - на светлото бъдеще и ХАРИБДА - на тъмното минало. И не затова ли те настояваха Нар[одния] Закон за Народния Съд да обгърне само престъпленията от 1.I.1941 година до светлата дата 9.IX.1944 година, а за мрачното минало преди 1941 година да се хвърли булото на забвението и всеопрощението?

Изграждането на бойния съюз на Отеч[ествения] фронт беше една повеля на полит[ическия] момент, който преживяваме: висшите интереси на нашата Родина и на нашия народ налагаха да прибегнем до днешната форма на управление с днешните наши съюзници. Тези интереси налагаха да не бъдем максималисти и при нужда да правим известни концесии пред нашите съюзници, за да запазим сцеплението в Отеч[ествения] Фронт.

Ето при каква обстановка и при какви условия на днешния политически момент трябваше и Народният съд да проведе своята работа, да изпълни поверените му задачи - съобразявайки се с върховните интереси на нашата Родина и на българския народ, които непосредствено преди 9.IX.1944 година бяха доведени пред една страшна пропаст от катастрофаджийската политика на фашистките режими и на техния великобългарски шовинизъм.

Когато ще трябва да се даде една основна и обективна преценка за работата на Народния съд и народното обвинителство,

безспорно трябва да се вземат пред вид изтъкнатите по-горе обстоятелства, при които Народният съд бе заставен да проведе своята голяма и историческа, за нашата страна акция. Диалектическият метод на обясняване и проучване историческите събития и тук следва да бъде нашата пътеводна звезда. Без нормите на този метод, ний не бихме могли да дадем една правилна и исторически оправдана преценка за делото на Народния Съд.

ДЕЛОТО НА НАРОДНИЯ СЪД, такова каквото е, е една отлично проведена акция - в общи линии взето /без незначителните подробности/, на нашата Отеч[ествено] Фронтиска власт и главно, на нашата Работн[ическа] Партия /комунисти/. С тази акция ний трябва да се гордеем извънредно много и съвършено обективно да констатираме, че чрез тази акция изстрадалия българ[ски] народ се надигна твърде високо пред очите на целия пролетарски и демократичен свят. И нека си позволя тази нескромност с това, което става днес в другите разгромени от Червената армия (2) фашистки страни - при съдействието на братските югославянски армии и нашата армия, идва като едно красноречиво доказателство, че Народните съдилища в никоя страна няма да достигне тези постижения, които, безспорно, регистрира българския Народен Съд. Историята на ПЪРВИЯ НАРОДЕН СЪД в България и неговото голямо, бих казал - велико дело, ще останат ненадминати в историята на демократичните народи. Ето къде трябва да бъде нашата гордост национална!

Нека бъда малко по-конкретен, за да не бъда упрекуват, че съм си поставил за задача да напиша една панегирика за съмнителното дело на Народния Съд.

Др. САВА ГАНОВСКИ, който недавно се завърна от Румъния, относно делото на Народния Съд, се е произнесъл по следния начин: Едва сега се вижда колко голямо е делото на нашият Народен Съд. Това, което се очаква от Народния Съд в Румъния, в сравнение с това, което даде у нас същият съд, ще бъде нещо като просено зрънце. Става вече ясно, че и в международен мащаб, нашият Народен Съд ще остане ненадминат, още от сега той се сочи като образец за другите демократични народи – в това отношение, те ще трябва да се поучат от малкия, но героичен народ.

И, наистина, вече месеци – близо година от как в Румъния бе смъкната фашистката власт, а Народният Съд там остава само на книга – резултати никакви!

В УНГАРИЯ, така изстрадала и разорена от агресията на кървавия фашизъм, Народният Съд там издава такива меки присъди, че може смело да се нарече един чисто противонароден, пораженски съд.

В ФРАНЦИЯ бяха осъдени съвсем малко политически престъпници и знаем как вяло бе проведена акцията на Народния съд, че може да се квалифицира като една гавра над революционния француски народ.

В ГЕРМАНИЯ – главната централа на кървавия фашизъм и хитлеризъм, се вече приготвява от Съюзниците не един истински международен Съд, а по-скоро един възмутителен фарс. Даде се възможност на главните бандити на фашизма да се приютят в Испания на кръволока Франко, Швейцария, пък даже и в самата Англия. Тези, които парадират-ха толкова време с международния съд над фашистките бандити и сатани, днес стават техни закрилници. Всички тези престъпници бяха – като дявола от

тамян, от областите, в които действуваше славната Червена армия на великия маршал Толбухин, гдето действуваха югославянските армии на Тито с нашите армии и се предаваха към армиите на съюзниците. Може ли днес някой да каже где се намират Хитлер и Цанков и техните сътрудници? И днес надеждата за провеждането на една сравнително основна чистка над фашистките палачи в Германия се възлагат на възобновената вече германска Ком[унистическа] Партия.

В ИТАЛИЯ – всеопрощението на съюзниците отдавна са покрили чудовищните престъпления на фашистките престъпници.

(3)

ПЪК нека не се боим да се спрем и на братска ЮГОСЛАВИЯ. Вече от дълги месеци заседава там Народният Съд, а резултатите са почти незабележителни. И там акцията на Народ[ния] Съд върви извънредно вяло и в никакъв случай не обещава резултатите от нашия Народен Съд. Този резултат можеше да се предвиди още от самото начало - не говоря за първоначалната чистка, която бе направена там в самото начало и която коства живота на около 100 души главни виновници, агенти на фашизма. Дума става за чистката, която се провежда чрез Народния Съд. Югославянският Закон за Народния Съд е много по-консервативен от нашия закон – с него аз имах възможност да се запозная при един разговор с югославянския Главен Народен Обвинител, който подири среща с мен за да го запозная с нашия опит, да му услужа с някои обвинителни материали от нашите централни процеси. От разговора с него разбрах, че се предвижда смъртно наказание само за опожаряване на населени пунктове, избиване на мирно население и партизани заловени в плен /значи, не и за тези паднали в сражение/. А за всички останали престъпления – се предвиждат

наказания тъмничен и строг тъмничен затвор от 1-5-6-10-15 години, обаче, преобладават по-малките наказания. Докато нашият Закон за народ. съд чл.2 -предвижда наказание от 1-15 год. или доживотен строг тъмничен затвор или смърт и глоба до 5.000.000 лева, без да се уточняват санкциите за отделните случаи на престъпност, изброени в чл.2 п.п. 1-10 включително. Югославянския закон предвижда още никоя смъртна присъда да не бъде изпълнявана без подписа на Тито т. е. без нейното утвърждаване, докато нашият закон в чл.10, предвижда изрично, че присъдите на Народ[ния] Съд не подлежат на обжалване и утвърждение и се изпълняват незабавно. Нашият законодател, очевидно, разчитайки на високото полит. съзнание на нашия народ и имайки пълно доверие към неговия Народен Съд, е дал пълна свобода на последния при определяне наказанията за отделните престъпни деяния, с право да провежда съдебното дирене по разум и съвест. Тази свобода на Народния Съд е изключена по югославянския закон, който предвижда за всеки конкретен случай – с изключение на цитираните по-горе случаи, сравнително едни по-меки наказания от временен стр[ог] тъмничен затвор.

Ясно е от постановленията на самия югославянски закон, а това се потвърждава и от практиката на Нар[одния] Съд там, че резултатите от тази голяма народна акция в никакъв случай няма да достигнат резултатите на Нашият Народен Съд.

Прочие, примерът, който даде нашият Народен Съд остава и ще остане ненадминат в международен мащаб, ще остане да блести като едва скъпоценна корона в историята на нашия героичен народ. Безспорно, този резултат се дължи най-вече на нашата славна Партия, която пое тази акция, почти, изцяло в своите ръце и даде една здрава организация (4) на това голямо народно дело,

като се постави на крак и целият български народ и държеше будно неговото съзнание през време провеждането на тази акция. В това отношение нашата Партия издържа един бляскав изпит в процеса на своето развитие.

НО КАКВИ СА КОНКРЕТНИТЕ ДАННИ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ НА НАШИЯ НАРОДЕН СЪД?

За да не бъде съвършено голословен, ето някои по-характерни данни из дейността на нашият Народен Съд:

В цялата страна са били образувани масови процеси - 132, с общо брой на подсъдимите по всички процеси 10.875 – д[уши]

Ето и наложените наказания над тия подсъдими:

смъртни присъди и починали	2.816 – д[уши]
доживотни присъди.....	1.233 – д[уши]
20 години стр[ог] тъмн[ичен] затвор.....	11 – д[уши]
15 ---"-----"-----"-----.....	964 – д[уши]
12 години -----"-----"-----.....	41 – д[уши]
10 години-----"-----"-----.....	687 – д[уши]
8-7-6 --"-----"-----"-----.....	197 – д[уши]
5 години -----"-----"-----.....	1.006 – д[уши]
2 -----"-----"-----"-----.....	318 – д[уши]
1 година -----"-----"-----.....	724 – д[уши]
1 год. условно /няколко по 6 месеци условно/	668 – д[уши]
Оправдателни присъди.....	1.485 – д[уши]
Спрени и прекратени преписки /282+104/ общо	386 – д[уши]

А картината по Области за смъртните и доживотни присъди е следната:

Области	процеси	подсъдими	смъртни присъди	доживотни присъди	5–15 год.	3 год.
гр. София	14	1.596	281	149	209	49
Софийска област	11	946	342	119	187	25
	25	2.542	623	268	396	74
Плевенска област	19	1.890	490	196	541	53
Врачанска област	13	1.161	277	160	404	62
Бургаска област	21	860	232	73	155	28
Пловдивска област	19	1.362	328	157	362	29
Ст. Загорска област	13	983	166	108	327	42
Русенска област	9	652	100	71	147	14
Варненска област	9	141	302	100	295	34
Горно-Джумайска област	5	333	100	93	120	3

Каква поука следва да извлечем от тези общи цифри – данни за наложените наказания от Народ. Съд? – Смъртните присъди съставляват около 26% от всички присъди, но следва да се вземе предвид, че спрените преписки са повече за военни лица, които са били на фронта и които се обвиняват в най-тежки издевателства над българ[ския] народ – ако на техните преписки се даде ход сега и бъдат разгледани от един извънреден състав – очаква ги смъртно наказание, с малки изключения, а прекратените преписки – са

повечето (5) на починали, през течение на процесите. В такъв случай, процента на смъртните присъди следва да се счита над 30%. Само доживотните присъди – съставляват около 12%. Ако приемем, че тежките присъди са от 10 год. до смърт – процента се покачва на 53%, а ако приемем, че тежките присъди са от 5 год. стр[ог] тъмн[ичен] затвор до смърт – процента се покачва на 65%. Само оправдателните присъди, които говорят за обективност на Народ[ния] Съд,, съставляват едва 12%.

Всеки, който може да чете по тези данни, ще има пълна представа за високото качество на работата на Народ[ния] Съд – качество, което ще остане - както вече казах, ненадминато и незапомнено в историята на демократическите народи.

Някои биха казали: Какво са 2.875 или 3000 смъртни присъди пред огромните – десетки хиляди жертви, които българ[ския] народ и Славната наша Работн[ическа] Партия/комунисти/ са дали в своите борби? Само един недостатъчно съзнателен и недорасъл партиец или съчувственик може да даде една такава постановка на въпроса. А такива не липсват и те лекомислено – съзнателно или несъзнателно, отричат и подриват една такава героична историческа акция на Народ[ния] Съд, която акция е едно от най-славните дела на нашата Партия.

Преди всичко, в никакъв случай на Народ[ния] Съд не можеше да се сложи задачата да даде на българ[ския] народ и Партията една пълна компенсация за дадените жертви. Жертвите, които фашистките изверги вземаха от нас, за 20 год. фашизъм, са твърде много и твърде много скъпи, та невъзможно е да дирим една подобна компенсация. Ний се борихме в продължение на тези повече от две десетилетия, за реализиране на нашите революционни идеи: за да преобразим живота и системата на

управление и това никога не сме го правили при предпоставката за една пълна компенсация за дадените скъпи жертви. Революцията не търси никога пълна компенсация за жертвите, а винаги търси компенсация в други постижения: за вземане властта и чрез нея внасяне преобразования в живота и създаване благоденствие за широките народни маси. Ето нашата истинска отплата! Послужвам си с тези аргументи, не за да внеса поражение в нашите бъдещи борби за окончателната ликвидация на фашизма – напротив, трябва да бъдем винаги безпощадни към врага, но само за да подчертая огромните и тъй ценни резултати, които даде нашият Народ[ния] Съд в борбата срещу фашизма.

Позволявам си да направя още една констатация, да извлека още една поука от горните данни за дейността на Народ[ния] Съд, която се състои в следното: вярно е, че на пръв поглед смъртните присъди изглеждат сравнително малко и незадоволително, но нека да надникнем в съдържанието на тези 2.857 – смъртни присъди и да избегнем повърхностното обсъждане на тези данни. ЕТО ЗАЩО, ний, (6) веднага, следва да си поставим въпроса за качествата на лицата, които осъдихме и разстреляхме чрез присъдите на Народ[ния] Съд. И, наистина, кои лица разстреляхме? Ами това са: тримата регенти, между които един княз от Сакс-Кобурготската династия, която е донесла толкова злини на Родината и народа ни; поставихме на подсъдимата скамейка духът на „О Боже почиващия Цар Борис III”, за да го развенчаем като „народен цар” и за да го изтъкнем като главен виновник за страданията на нашия народ; разстреляхме всички министри на три фашистки кабинета – два на Богдан Филев и този на Добри Божилов, и половината министри на кабинета на Иван Багрянов – всичко 33-ма министри, между които трима Министър председатели; разстреляхме почти цялата

престъпна дворцова камарила; 67 души народни представители от фашисткото XXV-то Об[що] Нар[одно] Събрание. Но само това ли? Не, ний разстреляхме тоже целият висш военен съвет, целия генерален щаб – около 47 души генерали, полковници и др. Военни престъпници, които имат дълголетна служба на велико-българския шовинизъм и са водили страната ни от катастрофа към катастрофа и са заповядвали избиването на прогресивния българ[ски] народ и неговите героични синове; разстреляхме целият апарат на кървавата фашистка полиция: всички директори на полицията, всички Обл[астни] и Окол[ийски] полицейски началници, коменданти и Окол[ийски] управители, всички групови полиц[ейски] началници и цялата полит[ическа] полиция в страната, с малки изключения; разстреляхме всички малки и големи офицери, фашизирани палачи над българ[ския] народ, които не можаха да се укрият на фронта и всички озлобени врагове по места, бандити и предатели и пр. и пр. Имаме едно почти пълно кастриране на върховете на кървавия фашистки апарат в нашата страна.

Всичко това преценено обективно, ни извежда към твърдото заключение, че Народ[ния] Съд изпълни достойно възложената му задача, в общи линии – както вече изтъкнах по-горе.

ЕТО ЗАЩО, историческото дело на Народ[ния] Съд днес се сочи като един бляскав пример сред всички демократически народи, а най-вече в СССР. Там се проследи с особен интерес делото на Народ[ния] Съд, като се даваха обширни сведения по различни процеси, цитираха се обвин[ителни] речи, постановените присъди и пр. А когато съкратеният филм за Народ[ния] Съд бе готов, той веднага бе изискан в СССР и се масово прожектираше, а имаше търсения на този филм и в други демократични страни. У нас се очакваше, с повишен интерес, прожектирането на втория по-

подробен филм за работата на Народ[ния] Съд, но за съжаление изказаха се мнения за неговото разширение – извън задачите, които си беше поставил филма и по този начин, той досега не е излязъл на сцената за (7) прожектиране в цялата страна. Не знам дали това отлагане на филма е правилно и от интерес за нашата власт и най-вече за нашата Партия като организаторка на Народ[ния] Съд. Ясно е, че задачата на Народ[ния] Съд е вече снета, като една задача на момента, но тя още не е минала в забвение. Борбата с фашизма продължава, дори става отново твърде актуелна за днешния момент, а изпълнената задача на Народ[ния] Съд е назидателна и поучителна – тя дава енергия за нови борби в това направление. Прожектирането на филма – може би с малки корекции, а не коренно преобразование, което едва ли ще стане, както и пропагандирането на обвин[ителните] материали и обвин[ителните] речи биха само засилили нашата борба с фашистките елементи, които напоследък правят нови дислокации на силите. Това би допринесло тоже и за издигането авторитета на Народ[ния] Съд, поради арестуването на някои недостойни народни обвинители, което дава възможност на врага да използва този пробив най-широко, за да отрече голямата историческа акция на нашата власт и главно, на нашата Партия, която имаше този апарат в ръцете си.

БЕЗУПРЕЧНА ЛИ Е РАБОТАТА НА НАРОДНОТО ОБВИНИТЕЛСТВО и НАРОДНИЯ СЪД? – Безспорно не! В това отношение и моята работа, като Главен Народен Обвинител, не е безупречна. ГРЕШКИ сме правили и малки и по-големи. Желателно беше да не се правят грешки, при провеждането на една такава важна акция на Партията, но пожеланието не винаги може да стане реалност. Там гдето имаме масово действие и ударна работа, трудно се избягват грешките – не грехи само онзи, който не

действува, а заема позата на наблюдател. Обяснявайки по този начин, с тези общи думи нашите дефекти в работата и нашите грешки – това съвсем не значи, че трябва да се оневиняваме. Напротив, в рамките на другарската критика и самокритика, които са осветени в нашата Партия – ний трябва да се разкритикуваме сами, да изслушаме с готовност критиката на ръководството, което ни е поверило този мандат, за да се поучим от тях и в бъдеще да не грешим или по-малко да грешим.

Работата, действително, беше огромна и трудно можеше всестранно да се обгърне и организира безпогрешно. В София имаше назначени около 40 души народ[ни] обвинители, с които трябваше да се провеждат, редовно конференции, да се дават нареждания, за да може работата да се избърза и да се постави на правилни релси, да се изтълкуват някои непълноти и неясноти в Закона. А в цялата страна имаше около 200 души народ[ни] обвинители. Целият този тежък апарат на народното обвинителство трябваше ежедневно да се инструктира и ръководи за по бързото и правилно провеждане на работата. А не всички бяха подготвени за една подобна работа и не всички бяха добросъвестни и почтени. В процеса на нашата работа, трябваше да се снемат от този пост повече от 30 души народ[ни] обвинители и да се заменят с други. Понеже народ[ните] обвинители обикновено се сочиха от О.Ф. Комитети, последните не винаги посочваха удачни, подготвени и проверени хора. (8)

Следните няколко данни сведочат за огромната работа на Народното Обвинителство в страната: От 1.X.1944 год. до 31.V.1945 година, в канцеларията на Глав[ното] Народ[но] Обвинителство - София, имаме постъпили 7.289 входящи номера и 8.324 изходящи номера ИЛИ общо входящи и изходящи номера 15.613. Всяко

Министерство би завидело за тази огромна продукция в канцеларска работа. И все пак, това не беше същинската ни работа. Връзките ни с провинцията, особено, се провеждаха главно чрез телефонни разговори: 100-150-200 телефонни разговори на ден, това беше нещо обикновено. По цели часове слушалката не изпусках от ръката си. Работата беше съвършено нова, комплицирана, трябваше ежедневно да се дават разяснения на народ[ните] съдии и народ[ните] обвинители, да се искат всевъзможни сведения и справки – а това можеше да стане само чрез бързината на телефонния разговор. (9)

Не стигаше само това: трябваше по моя инициатива и по нареждане на Министерството на правосъдието да се правят бързи обиколки из провинцията, все във връзка с бързото и правилното провеждане работата на Народ[ния] Съд. Направил съм за 2 месеца около 10 обиколки, обходих почти всички области и съм провел с народните съдии и обвинители около 80 конференции – инструктивни и разяснителни.

Народното обвинителство всъщност беше лабораторията на Народ[ния] Съд, подпомагано, разбира се и от народната милиция. Тук се водиха разследванията, проучваха се огромните, хиляди преписки и се изготвяха обвинителните актове и събираха огромните обвин[ителни] материали – писмени и други. Само обвин[ителните] актове в цялата страна възлизат на повече от 3.000 страници, а всички процеси в страната - 132 на брой, съдържаха над 200.000 страници на машина.

В това отношение, работата на Народ[ния] Съд беше много по-малка и определена. Той получаваше от народ[ните] обвинители готови изготвени процесите, с всички показания на подсъдимите лица, написани на машина. Дори ний връчвахме обвин[ителни]

актове, а за съдът оставаше да проучи делото, да проведе съдебното дирене и да постанови присъдата. По-тежка е работата на докладчика-председател да изготви мотивите на присъдата, но за което той има, след процеса, достатъчно време.

Народ[ното] обвинителство само за един месец разходва толкова канцеларски материали, колкото Министерството разходва за цяла година. А само за два-три месеци беше изчерпан целият кредит на Министерството, предвиден за телефонни разговори.

А свръх всичко това, трябваше да се готвя за своята голяма обвинителна реч по процеса за върховното управление на страната. Материалите с които следваше да се справя – 20 големи досиета, не можеше да бъдат прочетени дори за 6 месеца, а камо ли да се проучат и асимилират за една обвинителна реч по такъв сериозен процес, с историческо значение. Наложих ми се в продължение на цели три месеци да спя само по 2-3 часа, а през останалото време непрекъснато на работната маса. (9) Свикнал съм да работя упорито, но този път изпитанието беше наистина върховно, понеже бях поставен при крайно стеснителни условия за своята подготовка: съдебното дирене приключи на 22.1, а на 24 с. м. аз трябваше да започна своята обвинителна реч. Значи, само един ден интервал за подготовка. За този ден в никакъв случай не можеше да се прочете дори половината от моята писмена пледоария. Прочие, тя още не беше окончателно приключена. Аз трябваше да проследя целия процес, дори и обвин[ителните] материали и свидетели на подсъдимите, които не бяха мой обект за обвинение: кабинетите на Ив[ан] Багрянов, Коста Муравиев и царските съветници. С тяхното обвинение бяха ангажирани народ[ните] обвинители Никола Гавраилов и Ат. Армянов, а на мен възложена огромната задача по обвинението на регентите, двата кабинета на Богдан Филев и

кабинета на Добри Божилов, плюс общата политическа част на обвинението. Но нали съм Главен Обвинител, чувствавах задължението да проуча положението и на останалите подсъдими за да мога, евентуално, и там да се намеся. Като шеф и ръководител на народното обвинителство чувствавах се отговорен за цялостното обвинение по този процес – за върховното управление на страната, и трябваше да го проуча изцяло и да бъда готов за всяка евентуалност. И както Ви е известно, аз трябваше да направя своята реплика преди приключването на процеса, която продължи около 2 часа и голяма част от тази реплика аз използвах за да подсиля и доуточня обвинението на останалите подсъдими, особено на министрите от кабинета К[онстантин] Муравиев, понеже тяхното обвинение се проведе твърде вяло и несигурно, поради което те до последния момент бяха самонадеяни и с настроение за оправдателна присъда. Едва след като чуа моята реплика, в която се постарях съвършено положително да аргументирам тяхната голяма вина пред българ[ският] народ, разбраха, че ще бъдат осъдени.

Прочие, за своето подреждане по моята голяма тежка обвин[ителна] реч, аз разполагах само с един и словом с един ден след приключването на процеса. Вярно е, че за тази обвин[ителна] реч аз се готвех и през течение на процеса, но зает през целия ден със следене развитието на процеса и с текущата канцеларска работа, която не търпеше никакво отлагане, за мен – изморен от дневната работа, оставах на разположение само нощите. А те не бяха достатъчни! Прибягнах и до ценното съдействие на другарите народ[ните] обвинители Петър Георгиев и Димитър Вапцаров, които ми указаха истинско съдействие, като организираха преписване на необходимите обвин[ителни] материали: тронни слова, отговорите

на трон[ните] слова, парламентарните речи във връзка с различните полит[ически] събития, експозетата на фин[ансовите] министри, дипломатическата явна в тайна кореспонденция, рапорти (10) на дипломатическите представители до правителството, тайната царска архива, стотици документи от архивата на Воен[ното] Министерство, Мин[истерството] на вътрешните работи и Дирекцията на полицията – в връзка с борбата с нашите партизани, организация на тяхното избиване и плащаните възнаграждения за това, дневниците на Филов /от 600 стр./ и Михов и пр. и пр. Те дори дадоха една систематизация на тези огромни писмени документи, за да улеснят тяхното проучване. Но, въпреки всичко, нали аз трябваше да се оправя със съдържанието на всички тези материали, преди да се явя на трибуната на обвинението пред българ[ския] народ? От мен се искаше да напиша цялостно, своята обвинит[елна] реч, за да бъде прегледана предварително от Ц.К. И аз представих своя проект, още недовършен окончателно и не доуточнен. След като този проект от около 200 стр. на машина бе задържан цели 15 дена в Ц.К. на Партията, бяхме извикани с др. Мин[истър] на правосъдието и там се изтъкна, че трябва да станат някои корекции и съкращения, което трябваше да стане от Комисия избрана от Ц.К. А до денят на започване обвинението оставаха само няколко дни – кога Ком[исията] ще коригира моята обвинителна на реч и кога аз щях да я имам в окончателната ѝ форма, за да се готвя. От др. страна др. Министър настояваше да направя своето изложение по обвинението само за един ден - 6 часа, което бе абсолютно невъзможно. Прочитането на тази обвин[ителна] реч изискваше най-малко 3 дена, за колкото настоявах аз.

Общата част от моята обвин[ителна] реч заемаше около 50 страници, но бе съкратена от др. Министър едва на 16 страници, в останалата си част тя остана почти изцяло. Но ми се предаде едва 2 дена преди да започна обвин[ителната] си реч. Разбрал, още от по-рано, крайно стеснителното положение в което бях поставен - според мен съвършено неоснователно, аз реших вече да построя другояче своята обвин[ителна] реч: да разработя положението на отделните подсъдими по кабинети: Регенти, първи каб[инет] на Филев , втори каб[инет] на Филев и каб[инетът] на Добри Божилов, гдето вмъкнах всичките си фактически, правни и политически съображение и като дадох съответната систематизация на цитираните вече огромни материали на обвинението. Към тази конкретна разработка на отделните групи подсъдими, аз прибавих общата полит. предпоставка на обвинението, така както се желаше от Ц.К., в лицето на др. Министър Нейчев, както и финалната част по стопанското и финансово положение през фашистко време, която бе изцяло одобрена от Ц.К.

Но за да подреда и напиша тази нова постановка на обвинителната реч, аз трябваше да работя с най-усилено темпо в продължение на около една седмица, като последните три денонощия не мигнах нито за момент. И когато аз се явих на 24.I на трибуната на обвинението бях просто разбит от умора и безсъние и понеже не разполагах с време да прочета поне веднъж написаното, за да коригирам неизбежните грешки, то аз на трибуната за пръв път прочетох написаната (11) обвин[ителна] реч. Издействувах от Народ[ния] Съд интервали от 12 ч. до 3 ч. след обяд, в които интервали се подреждах за следния полуден, използвах и нощта на 24.I, за да се подготвя за следния ден и САМО ПО ТОЗИ НАЧИН аз можах да се справя с тежкото положение, при което бях поставен да

обвинявам. А своята реплика, която тоже написах – изготвих в следните дни, през които процеса продължи след моята първоначална реч.

ДРУГАРИ ОТ Ц.К. на Партията, може би тази дълга история на подготовката моята обвин[ителна] реч да Ви се види много скучна и дори излишна, но аз счетох задължен да Ви я разкажа съвършено обективно, за да имате предвид при какви условия аз работих и греших! Работата никога не изглежда така проста и лека, както на пръв поглед. И ако някога Партията реши да се занимае с процеса за върховното управление, като най-важен и основен процес и реши да се отпечата този процес, заедно с всички материали, обвин[ителни] речи и с цялата негова документация, едва тогава всеки може да има пълна представа за огромният труд, който е бил положен за все пак достойното изнасяне на този процес.

КАКВИ СА МОИТЕ ГРЕШКИ? Това оставям да каже Ц.К. на Партията и българ[ския] народ, от името на когото бе проведена тази голяма акция на Партията и От[ечествено]фронт[овската] власт. Готов съм със смирение и благодарност да изслушам една другарска, обективна критика за моята дейност като Главен Народен Обвинител, понеже аз дадох това, което бе по силите ми. Може би аз въобще да не съм бил достатъчно подготвен за този тежък мандат, но моята Партия ме намери за подготвен и аз се постарях най-добросъвестно да се отчетя за това голямо доверие. Дали съм успял, това ще кажете Вий!

ПРИЗНАВАМ СЕ ВИНОВЕН, че се бях превърнал на едно бюро за ходатайства на хиляди хора и не можах да намеря у себе си достатъчно сили да се боря срещу тази напаст. Ежедневно стотици хора се тълпяха пред моя кабинет за всевъзможни жалби и претенции. Наредих милиционен пост за да се предпазя от тези

неканени гости, никакви кордони не можеха да ги спрат и в края на краищата се видях принуден да си определя приемен час за публиката от 11-12 ч. преди обяд. С чуждите хора и близките на задържаните лица аз лесно се справях, на никого не позволявах да говори повече от 1-2 минути и ги изпращах да си отидат с нужното безучастие и суровост, което се налагаше от заемания от мен пост на Глав[ен] Народ[ен] Обвинител. Но не мога да откажа, че в много от тези оплаквания имаше известна доза общочовешка правда. Задържаните лица, между които имаше и невинни, задържани на лично донесение и за лична мъст, се държаха с месеци без завивки /черги и одеала/ и без бельо за преобличане – така беше първите няколко месеци и в помещенията на народ[ната] милиция и в Център[алния] затвор. В резултат на това, хората бяха въшлясали и имаше сериозна (12) опасност да се появи някоя инфекциозна болест, която би застрашила и соф[ийските] граждани. Появила се бе и краста. Всички сочиха мен като отговорен за това положение. Без да давам вид, че съм се затрогнал за това положение и щадейки авторитета на нашата народ[на] милиция, аз ги съветвах да подадат за това заявление до Директора на нар[одната] милиция и въпросът се уреди. А когато подавах за това заявления до мен, аз ги препращах до милицията „на разпореждане“. След като изпращах своите посетители, аз правих по свой почин интервенция против този начин на действие, но другарите от нар[одната] милиция бяха с други настроения и разбирания по въпроса и дори склонни да считат това за „мекота“. Въпросът получи своето разрешение едва по-късно, когато поста Директор на Нар[одната] милиция се зае от др. Руси Христов, а поста Прокурор при Област[ния] Съд от др. Лазар Тошков.

Но доколкото лесно ми беше да се справя със своите обикновени посетители – близките на задържаните лица, толкова трудно ми беше да се справя с непрестанните ходатайства на нашите хора, между които и много отговорни другари, които изхождаха все от политически съображения. Този ред ходатайства се засили особено много, когато се започна разглеждането на процесите по всички сектори. Много отговорни другари – военни и граждански лица, идваха и настояваха да оправдаем или да спасим от смъртно наказание този или онзи подсъдим, за който разполагаме с доста изобличителни материали. Различни услуги правени от тези подсъдими – през септемврийското въстание или след това се сочиха като мотиви за тяхното спасяване, макар деянията им през подсъдимите фашистки режими 1941-44 год. Да са били най-тежки. И мнозина се служиха с „политически съображения и с името на Ц.К. Случаите са многобройни, но аз бих могъл да наведе тук само няколко по фрапантни случаи:

СЛУЧАЯ С ГЕНЕРАЛ СИРАКОВ. Той беше дори оправдан, след като е заповядал избиването на повече от 150 души в Карловско и Чирпанско. Наредено бе да се вземе от Ст[аро]-Загор[орския] Народ[ен] Съд и да се съди в Софийския военен състав, за да бъде оправдан. А в Ст[ара]-Загора имаше обвин[ителен] акт, бе начело на подсъдимите и сигурно щеше да бъде разстрелян. Партията и народа в Ст[аро]-Загорска област и до сега не може да си обяснят това покровителство над ген. Сираков, понеже неговите подчинени бяха разстреляни, а той остана жив. Тази присъда и до сега буди недоволство в Ст[аро]-Загорско. Аз не бях съгласен с това покровителство над ген. Сираков, но се въздействува на самият състав директно, за да бъде спасен.

СЛУЧАЯТ С ПАВЛОВА – сродница на др. Хр[исто] Кабакчиев, която е била първата помощница на палача БЕЛЕВ и е съучастница във всичките тежки престъпления. Аргумента беше, че трябвало да се спаси името на другаря Хр[исто] Кабакчиев. А аз смятах, че неговото име и дух (13) ще бъдат най-добре защитени, като се ликвидира чрез една тежка присъда една подобна престъпница и народна предателка. Духът на големия другар нямаше да се смути от това наказание. Тази неоправдана присъда за нея и до сега буди незадоволство сред другарите евреи и в обществото. За нея аз тоже не си дадох съгласието, но бе въздействано направо на състава на съда.

НА КАКВО СЕ ДЪЛЖИ ПОРАЖЕНСТВОТО В ПРОЦЕСА ПО ПЕЧАТ И ПРОПАГАНДА и ПРОЦЕСА ПРОТИВ СЪДИИ и ПРОКУРОРИ? Мнозина другари искат да припишат на мен и това поражение, въпреки фактите.

ПО ПРОЦЕСА ЗА ПЕЧАТ и ПРОПАГАНДА, аз инструктирах народните обвинители да поддържат смъртно наказание на 6 души: Йосиф Робев, Танев, Ризов, Дим[итър] Коцев и др., плюс тези които бяха емигрирали и които бяха изчезнали при чистката. На мен се наложи да замина по обиколка и в провинцията прочетох във вестниците присъдата, която ме много неприятно изненада. Пораженството изхождаше от Народния съд и от някои народни обвинители, като Никола Ланков, които не възприеха моето становище.

ПО СЪДИЙСКИЯ ПРОЦЕС. Др. Борис Лозенов беше много мек човек и според мен неудачен за този процес – той беше достатъчна гаранция, за една пораженска присъда по този толкова важен процес. На подсъдимата скамейка бяха такива квалифицирани престъпници, като всички председатели на военно-полевите

съдилища и техните сервилни прокурори: полков[ник] Младенов, полков[ник] Димитров, Схатачиев, прокур[ор] Стоманяков, полков[ник] Златаров, Ив. Кулов, Ст. Рафаилов и пр. Те въведоха престъпната практика за незабавното изпълнение на присъдите, за отнемане възможността за касац[ионно] обжалване на смъртните присъди, за лишаване подсъдимите от възможност да оборят направените признания при полицейското дознание, изтръгнато с насилие и пр. и пр. скандални фашистки престаравания.

Всички задържани съдии и прокурори в страната бяха изискани от провинциалните състави на Нар[одния] Съд, за да бъдат съдени от един специален състав от правници в София. Ако те бяха съдени в провинцията – там, гдето са били избивани техните жертви, те щяха да бъдат първите подсъдими по обвин[ителните] актове и мнозина от тях щяха да бъдат осъдени на смърт. Диреше се обективна и справедлива присъда, а се получи 100% пораженска присъда.

Когато наближи да се чете присъдата – съда започна да се съвещава, аз отидох при др. Мин[чо] Нейчев и му казах, че имам всичкото основание да предполагам, че присъдата ще бъде пораженска и че ще се изложим с тази присъда. Бях вече ходил по своя инициатива при състава на съда и разбрах, че др. Борис Лозанов, както и другите народ[ни] съдии се колебаят: не можели да намерят база за една строга присъда и пр. Др. Баръмова открито заяви, че не можела да подпише присъда против съдиите с наказание повече от 5 години. Веднага ги разкритикувах (14) и им изведох всички съображения за една строга присъда над тези квалифицирани престъпници, но нямах възможност да им се наложат. Тогава отидох при Министъра, извикахме и др. Борис Лозанов за да се съвещаваме с него. Министъра бързаше за Мин[истерски]

съвет и каза на др. Борис Лозанов, че напълно споделя моето мнение и каквото ний установим, това ще бъде прието и от него. По мой инструктаж народните обвинители бяха вече поддържали 12 смъртни присъди по този процес и аз настоявах това да се възприеме и от др. Б[орис] Лозанов, като прегледахме всички подсъдимии по обвин[ителния] акт и уточних с тези 12 смърт[ни] присъди, както и всички останали по леки присъди. Др. Борис Лозанов уж възприе това становище, но когато отидох да изслушам присъдата след обед, той ми каза: "Ний малко по-другояче решихме!". Това "малко" аз изтълкувах в смисъл, че може да са предвидили по-малко смъртни присъди. Но бях неприятно изненадан, когато чух присъдата, която не само че нямаше смъртни присъди, но пускаше на свобода 3/4 от подсъдимите съдии и прокурори, а се осъждаха само групата полицаи. Веднага след заседанието повиках насаме др. Борис Лозанов и му заявих открито, че това е най-пораженската присъда, която може да се измисли и че Партията непременно ще подири от него отговорности за това напълно неоправдано поражение.

Мнозина другари са склонни да направят от мен гръмоотвод за всички слабости, проявени от Народния Съд - например др. Димо Дичев си е позволил да каже пред един тоже отговорен другар, че поражението идвало от мен, но аз отхвърлям най-енергично това неоснователно обвинение.

КАКВА ЛИНИЯ АЗ СЛЕДВАХ ПРЕЗ ВРЕМЕ НА МОИТЕ ОБИКОЛКИ И ПРОВЕЖДАНИ КОНФЕРЕНЦИИ В СОФИЯ И ПРОВИНЦИЯТА? – Само линията на Партията и в никакъв случая поражение – линията на една безпощадна разплата с врага, но при едно разумно действие, за да не подриваме основите на нашата От[ечествено]фронтиска власт и да не стежняваме международно-

то положение на страната. Целият апарат на полит[ическата] полиция, като се започне от Обл[астен] Директор и Обл[астен] полиц[ейски] началник, та се свърши с последния полиц[ейски] агент – трябваше да бъдат прочистени, тоже онези военни, които са правили кървави издевателства над нашия народ и се намираха в ръцете на Народ[ния] съд, всички изпъкнали полит[ически] фигури, от фашисткия лагер, които са оглавявали разни фашистки организации, които са предателствували срещу народ[ното] освоб[одително] движение и са организирали контрашайки срещу това движение и пр. Но същевременно аз се мъчих да предпазя Народ[ния] Съд от леви залитания, да не издават смъртни присъди за маловажни случаи, които общественено няма да се посрещнат добре, да не осъждат на смърт военни лица, които се намират на фронта, понеже това би дало обратни резултати, а да спират техните преписки – това се налагаше от нашата командваща задача (15) за момента – да водим успешно спасителната за Отечеството ни война и пр. А в провинцията действително имаше левичарски залитания. Още първите присъди в Ботевград, Ямбол, Варна и др. стреснаха Ц.К. и бях извикан в последния, заедно с др. Минчо Нейчев за да ни се каже, че Ц.К. счита присъдите в провинцията много тежки и неоправдано тежки. Това ми даде повод да предприема моите обиколки из провинцията и да проведа инструктивни конференции, за да предпазя другарите от неоправдани тежки присъди и излишна жестокост, но там гдето трябва – да изпълнят с необходимата суровост своя дълг.

Ето и някои примери: В Казанлък народ[ните] обвин[ители] са искали само 2 смъртни присъди, а Народ[ния] съд издаде 24; през фашистко време от 1941 до 1944 год. там сме имали само един другар убит – др. Марко Чернев от с. Големото село. В гр.

Харманли, гдето сме имали само един другар убит през 1941 год. – Народ[ния] съд искаше да разстреля 18 души, след като са убили без присъда 12 души. Смъртните присъди на тези 18 души се искаха само за това, че са образували или членували в организацията “Приятели на бранниците”, при абсолютно никаква проявена дейност. След моето отиване и след конферирание с Народ[ния] съд, както и с партийното ръководство, там се издаде само една см[ъртна] присъда. Набелязаните за смърт[ни] присъди бяха осъдени на доживот. Един от тях – адвокат, запасен капитан, който минаваше за звенар и за когото интервенираше мин[истър] П. Стайнов /Златаров/, при откарването му в хасковския затвор е бил така жестоко набит от милиционерите, та са му счупили две ребра и до сега е в болницата. В Борисовград, гдето закъснях със своята обиколка, са разстреляни 19 души, между които и кап. Ханджиев, току що завърнал се от фронта. Със своята дружина той е укрепил фронта при Страцин, гдето положението било критическо, а след това е пръв влезнал с дружината си в Скопие. За героичното държане е получил най-големите бойни отличия. При завръщането му, е бил тържествено посрещнат от цялото гражданство в Хасково, с цветя и поздравления – държал е приветствена реч и др. мин[истър] Терпешев. След това го задържат, съдят от състава в Борисовград и го разстрелват. Обвинява се, че при едно сражение били убити някои партизани, заловени и пленници. Двама от тях били тежко ранени и агонизирали – той дал нареждане да ги застрелят за да не се измъчват, а по-леко ранените ги е запазил като пленници. Около 15 души стари мъже от 65 до 75 год. възраст са били осъдени на доживот за това, че са дали по 1000-2000 лева за пенсии на стражарите – имало специална комисия, която е ходила да събира из града такива суми и на някои лица е било

неудобно да не дадат исканите средства. Тази жестока присъда даде доста лоши отражения в този край. В Горна Оряховица се дадоха смъртни присъди даже на лица, които не са живели там след 1941 година и въобще за маловажни случаи и пр.

По тези левичарски залитания, очевидно, трябваше да се бие, понеже и там, гдето през фашистко време не са дали никакви жертви, се считаха задължени да издават смъртни присъди и да правят съревнование в това направление. Безспорно, има и по-строги присъди: Новоселци над 160; Пловдив – около 200; Омуртаг – 92; Габрово – 70 и др., но там са ставали големи жестокости през фашистко време и никой няма смелостта да изкаже неодобрение на тези присъди, понеже те са напълно оправдани.

Действайки по горния начин, аз смятам, че съм провеждал именно партийната линия.

ЗАЩО НАРОДНИЯТ СЪД ЗАКЪСНЯ В СВОЯТА РАБОТА?
Народният Съд безспорно закъсня в своята работа, понеже нито в първоначалния срок – 31.XII.1944 год., нито във втория срок – 31.III.1945 година не можа да приключи своята ликвидационна работа. Закъснението беше безспорно нещо много пакостно, понеже: 1/ Народа загуби интерес към делото на Народ[ния] Съд – не можеше толкова продължително време да бъде държан в напрежение; 2/ Народния Съд пречеше на другите задачи, командващи за момента – успешното водене на Отеч[ествената] война и укрепване стопан[ския] фронт, понеже създаваше безначалие и анархистични настроения; 3/ На закъснението се дължи разводняване работата на Народния Съд и вмъкване поражение в неговата работа и пр. (16)

Кои са причините за това пакостно закъснение: 1/ Решението да се изчакат присъдите по централните процеси в София –

регенти, министри, царска камарила и народни представители, та след това да започнат другите процеси. Диреше се полит[ически] ефект – да бъдат наказани първом най-големите виновници, та след това по-малките. Това разбиране беше, безспорно правилно – неудобно беше Народ[ния] Съд да започне своите заседания с някой по-маловажен процес в провинцията. Но централните процеси продължиха около 40 дена, а в това време другите състави в София и провинцията бездействуваха.

2/ Бяхме обвинявани, че сме твърде много разточили големите процеси, обвиняваше се председателя Шулев в мудност и пр. Но и другият председател – Кираджиев, който си бе спечелил славата на по-експедитивен, по-бърз и той не можа да свърши по-рано, даже закъсня с няколко дни след първия процес. А една от главните причини беше, че изчакахме изпращането от Москва на задържаните там регенти и министри, както и някои важни обвин[ителни] материали, иззети веднага след 9.IX.44 год. от съветските власти и изпратени в Москва. Това изчакване имаше голямо значение за правилното провеждане на централния процес.

А след това се указа, че и другите големи процеси не можаха да завършат за по-малко от месец.

3/ Една от главните причини беше самият Закон за Нар[одния] Съд – той беше твърде либерален към правата на подсъдимите – предвиждаше им право да сочат неограничено число свидетели и да ангажират по двама адвокати-защитници, КОГАТО би могло свидетелите да се ограничат на 2-3, и да се предвиди 1 адвокат за 5 или 10 подсъдими ИЛИ да се предвиди само защита, която би пресякла апетита на адвокатите-фашисти за баснословни адвокатски хонорари. Това би твърде много съкратило работата на съда.

4/ Работата и без това беше твърде голяма, бих казал, огромна и трудно можеше да се свърши за по-малко време. Въпреки големите усилия, които употребих аз, както и др. Министър Нейчев и др. контролни органи, работата, все пак, продължи до 1 май 1945 г.

5/ Ставаха масови и безконтролни задържания на хора във връзка с Нар[едбата] Закон за Народ[ния] Съд, макар аз да издадох нареждане още към 1.II.1945 година, че никой няма право да задържа лица във връзка с Нар[едбата] Зак[он] за Народ[ния] Съд без мое разрешение. За да обезпеча правото на контрол по тия задържания и за да приключим по-бързо работата на Народ[ния] Съд, за което се настояваше от всички страни, а най-вече от Партията, аз исках най-напред да ми се направи доклад по какви причини се искаше задържането на някои лица, въз основа на какви доказателства и съобразно с това да дам или не разрешение за задържането им. Въпреки това мое нареждане, безконтролните задържания на лица продължаваха, без винаги да съм уведомен дори. Нещо повече, ставаха задържания на съдии и такива, които се считаха още на служба, без да бъде питан министъра на правосъдието и за които бяхме решили да ги освободим от отговорност. Това обстоятелство твърде много нервираше др. Министър. А че ставаха безконтролни и неоснователни задържания, се вижда от факта, че в стопанския отдел в различно време бяха задържани повече от 1000 души, за да съдим в края на краищата 100 души. Народните обвинители в този отдел: Стою Татаров, Шенто Данон, Ив. Бояджиев и др. се ползваха със своите добри връзки в Дир[екция] на милицията и успяваха да прокарат свои искания за задържания на лица без мое знание и съгласия, дори и през м. Април, кагота беше вече крайно време да приключим с работата на Народ[ния] Съд. Така стана с така наречените

“рансмаджии” на брой около 25 души и много др. Лица. А когато аз исках да се наложи по този въпрос, да не стават задържания на нови лица, без мое разрешение, един от отговорните другари в Милицията ми каза по телефона: “Да имаш да вземаш!”

В стремежа си да приключим работата по-скоро и да изпълним нареждането на Партията и нашата власт, аз се видях принуден към 20.II.1945 година да отида в Народ[ната] Милиция и да кажа на др. Георги Ганев: “Всички искат да свършим по-скоро, понеже Народ[ния] Съд вече омръзна на всички – за да свършим, предайте ни до 25.II всички преписки, които са у вас, иначе ще оставим тези лица да ги съдите в Милицията.” Др. Георги Ганев обеща да стори това и започнаха да изпращат ежедневно по 100-200-300 преписки на ден, което продължи и до март и април. Как можеше (17) да се бърза при такава факт. обстановка? Кога да разучим тези преписки, кога да пишем обвин[ителни] актове и кога да ги съдим. Това беше една непосилна работа, а по това време всички състави вече заседаваха и народ[ните] обвинители бяха всецяло заети в своите процеси. Не разполагах и с достатъчно хора за проучването на тези преписки

Между преписките имаше и такива които са били приключени или без движение от месеци, но не се предаваха навреме за да ги проточим. Не искам да кажа, че това ставаше по зложелателство или от желание да се върши вредителство, но то се дължеше на обстоятелството, че имаше пълен безпорядък в канцелариите на Дирекцията на Народ[ната] Милиция и ръководните другари се бяха истински объркали и не знаеха какво да правят – ако са кавалери, трябва да го признаят. Сменен беше целия апарат на вътрешното министерство, включително и апарата на Дир[екция] на полицията, със своите отдели А,Б,В и пр. Наши другари влязоха в тази

Дирекция, сега на Народ[ната] Милиция, но не знаеха какво да правят, как да организират службите, от които нямаха понятие. А приемственост – тъй необходима особено тук, никаква! Днес вече се вижда ясно, безспорно, направения голям прогрес в тази област. Вчера и завчера не е днес – вървим напред, макар да не сме още напълно доволни!

С това изложение, смятам, че посочих по-главните пречки за закъснението на Народ[ния] Съд в своята работа. ПРИЗНАВАМ, че и аз със своята неподготвеност и със своите дефекти, като човек, съм допринесъл за това закъснение, за което съм готов да чуя другарската присъда на Партията, като се имат пред вид всички онези трудности, при които работих.

ЗА ЗАДЪРЖАНИТЕ НАРОДНИ ОБВИНИТЕЛИ. Аз вече изтъкнах, че практиката беше народ[ните] обвинители да се посочват от О.Ф.Комитети и след това те се назначаваха по доклад на Мин[истъра] на Правосъдието от Мин[истерски] съвет. По Закона не беше нужно да се посочват от О.Ф.Комитети, но в това др. Министър виждаше повече гаранция за посочване добри лица и главно, за да се даде възможност и на нашите съюзници във властта да посочат свои представители в Народ[ното] Обвинителство. Народните обвинители в София, голяма част от тях, назначихме направо по събрани от нас, др. министър и др. добри другари сведения. Забележително е, че много добри другари адвокати отказваха да се хванат на този сектор, като намираха всевъзможни причини и пожелаваха повече да бъдат назначени за народни съдии. А и за съдии трябваше да дирим и резервираме своевременно подходящи хора. Факт е, че когато започнахме да дирим другари за народ[ни] обвинители, такива не се намираха

достатъчно по брой и качество. Испитахме едно сериозно затруднение с др. Министър в това направление.

Една група от народ[ни] обвинители, аз заварих като следователи в Народ[ната] Милиция и в стопанската милиция. Това бяха: Георги Пеев, Стою Татаров, Шенто Данон, Богомил Касабов, Ат. Билдирев, Мухарски и др. Може би по едно случайно стечение на обстоятелствата, но задържаните Народ[ни] Обвинители – които ни се предадоха от Народ[ната] Милиция за назначаване като Народ[ни] Обвинители, понеже по-добре познавали преписките, работиха като следователи първоначално в милицията и си бяха създали добри връзки с другарите, които работиха на този сектор и то като ръководни лица. Напр[имер] нарежданията на народ[ния] обвин[ител] Богомил Касабов, за който разполагам със сведения, че лично е инквизирал задържаните лица, за това се правеше възражение, че е неудобно да се яви като народ[ен] обвинител по процеса, по който работи, се изпълняваха веднага, тоже и тези на Стою Татаров и "Шенто Данон, но моите нареждания – много рядко, бих казал по изключение.

С това не искам да кажа, че другарите от Народ[ната] Милиция са менажирали едни престъпници, но поради своята постоянна работа в милицията естествено, се бяха създали по-добри връзки с ръководните другари там. И вместо да използват тези връзки за по-доброто и по-бързото провеждане работата на Народ[ния] Съд, те се възползвали от това доверие, за да изкористят положението в своя полза. Нищо друго, освен една фатална случайност!

Така или иначе, аз съм за най-строгото наказание на тези изверги, които в ламтежа си за забогатяване, не можаха да разберат една елементарна истина – каква голяма чест им е била направена, (18) като са били назначени за народни обвинители и им

е била дадена възможност да обвиняват фашистките агенти в нашата страна от името на героичния българ[ски] народ. Аз дори си предложех услугите, да ги обвинявам лично и да им искам смъртно наказание, ако бъде назначен Прокурор ад хок – само за този процес, ако за това има законна възможност. Така, аз смятам, щяхме да ги бием от позициите на Народ[ния] Съд и щяхме по този начин да измием петното от лицето на Народ[ния] Съд.

Прочие, за народ[ните] обвин[ители] Стою Татаров и Шенто Данон имахме от по-рано известно съмнение за користни действия, но не разполагахме с положителни данни за да възбудим преследване. Началото датира от следния факт: Към края на февруари получих едно анонимно писмо от една жена, чиито съпруг бил задържан в милицията. Чрез някаква жена /любовница/ Татаров й предложил да даде сумата 500.000 лева за да бъде освободен. Посредницата й дори казала, че срещу 2.000.000 лева Стою Татаров и Шенто Данон освободили братя Диманови от Българ[ското] Параходно дружество. Жената заявила на посредницата, че нямало от где да намери такава голяма сума. След това при нея се явил някакъв друг адвокат-посредник /задържания днес Петър Тодоров – сродник на Татаров/ и започнал да прави пазарлък с нея. Най накрая й предложил да брой 400.000 лева и на него като посредник 20.000 лева. Сумата 400.000 лева щяла да бъде поделена между Татаров, Данон по 150.000 лева и за един от милицията, чрез когото работили – 100.000 лева. Писмото завършва с това, че не смее да си посочи името, понеже съпругът й е още задържан в милицията и не знаела какво отношение ще имаме по този въпрос.

Писмото ми се донесе от един другар-милиционер на работа в Р.О.2, в плик адресиран до мен, с печат от София, но разпечатано.

Когато запитвах другаря: “А защо е разпечатано писмото ми?” той отговори: “Ще извинявате, другарю Главен Обвинител, но Р.О.2 цензурира вашата кореспонденция, понеже получавате много заплашителни писма”. Разбрах, че се касае за една контрола върху моята кореспонденция и нещо ме жигоса в душата, но това скоро мина. Съобразих, че моят отговорен пост не може да бъде оставен без контрола на Партията, макар да не смятах, че нареждането е било дадено от нея. Позасмях се с горчивина и казах на другаря милиционер: “Кажете на другарите от Р.О.2, че аз одобрявам тяхната контрола върху моята кореспонденция.”

Това писмо веднага отнесох при др. Министър Нейчев и му го прочетох. Размислихме дали е удобно сега да ги отстраним, когато сме в подготовка на обвин[ителните] актове. Решихме да го предадем на Георги Ганев за да нареди да се проследи кантората на Татаров, за да се провери, посещава ли се от близки на задържаните лица, като се използват данните от анонимното писмо и пр. Отнесох го и го предадох на Георги Ганев, който го прочете и го постави в касата си и ми заяви: “И ние имаме данни за него, ще видим по-после!” Не последва никакъв резултат и Татаров и Данон останаха като народ[ни] обвинители по стопанския процес. След завършването на процеса последва тяхното задържане. Днес аз виждам, колко по-добре щеше да бъде ако те бяха отстранени и да не им се позволи да се явят като народ[ни] обвинители по стопанския процес. Полученото от мен писмо безспорно е послужило като основа на по-нататъшното преследване на Татаров, Данон и компания. Тук, изглежда всички които сме знаели този факт и не сме настояли за тяхното своевременно отстраняване носим известна доза от отговорностите. Съображението, че е предстояло написването на обвин[ителните] актове и че не е имало кои

обвинители да получат огромните обвин[ителни] материали, едва ли е достатъчно сериозно и оправдателно.

Ако за това трябва да понесем някакви отговорности, то аз съм пръв, който съм готов да понеса своите такива.

Но в борбата с нечестните народ[ни] обвинители не трябваше да се прекалява и не трябваше този въпрос излишно да се разширява, за да не наливаме вода във воденицата на фашисткия враг. Искам да кажа следното: Трябваше да се посегне само там, гдето имаше безспорни доказателства за проявена корист, а не да пристъпим към арестуване на народ[ните] обвинители и след това да дирим данни към користна дейност. Всяка прибързана мярка, всяко неоснователно задържане на народен обвинител – каквито са случаите с Борис Бъров и Ив. Бояджиев, носят неизмерима пакост на нашата Партия и за делото на Народ[ния] Съд, което е преди всичко една акция на Партията. Арестуването на др. Борис Бъров възбуди голямо негодувание в нашите среди, понеже не (19) подлежат на никакво съмнение честността и почтеността на този скромен другар, както с неговата вярност към Партията. Защо трябваше да бъде огорчаван той? Др. Балията, чието дело е задържането на др. Борис Бъров и то с чисто монтирани показания - следва да си получи необходимата партийна санкция. Той е заявил: "Докато аз не арестувам 15-20 народни обвинители няма да кандисам!" На какво прилича това негово заканване – не се ли престарава той в борбата си с този така важен институт? Как може повече Балията да бъде търпян в редовете на Народ[ната] Милиция, дори и в редовете на Партията?

Аналогично е и положението с др. Ив[ан] Бояджиев. Два пъти ходих за него в Народ[ната] Милиция, за да се информирам какво е положението му и двата пъти др. Димо Дичев ми каза, че за него

нямаме никакви данни – това ми каза и в присъствието на др. Р[уси] Христов. Но тогава защо не го освобождават? Какъв интерес има Партията да се задържа дори един народен обвинител повече? Понеже Татаров, Данов и Ив[ан] Бояджиев работили заедно, за това го задържали. Това не е никакъв аргумент, понеже този, който се е решил на такова позорно престъпление той няма интерес да посвети в това своя другар дори. Той ще иска да го запази в абсолютна тайна. Но не отговаря на истината, че са работили заедно т. е. в една област. Работиха все в стопанския процес не само те, а около 12 души народ[ни] обвинители, но всички имаха различни обекти за разследване и за обвинение.

Преписката се протака вече 2 месеца и се дава възможност да се шушука и интригува в обществото. Напротив, аз смятам, че тази преписка трябваше да се приключи ударно, за да може Партията да излезе с комюнике в печата и даде необходимите осветления на обществото, за да се турне край на интригите. Проекта на обвин[ителен] акт е отдавна изготвен, там не фигурира като подсъдим Ив[ан] Бояджиев, а до сега още не се освобождава. Претендирам да познавам др. Ив[ан] Бояджиев и не допускам да има съучастие в това позорно дело. А все пак, той беше избраник на пролетарски Сливен, макар да не изнесе безпогрешно своя депутатски мандат – даде една проява на страх и неопитност. Но малцина ли извършиха същата грешка? Заклучавам: Ив[ан] Бояджиев или е виновен и трябва да понесе всичката си отговорност на народ. обвинител, или е невинен и трябва да бъде освободен веднага и да бъде реабилитиран от Партията. Всяко друго протакане на въпроса е едно безкрайна пакостно дело за нас.

Нека добавя: при повторното ми отиване в Дир[екция] на Милицията, при др. Димо Дичев във връзка с Ив[ан] Бояджиев,

последният е пожелал да се срещне с мен и аз пожелах тази среща да стане в присъствието на др. Димо Дичев, в неговия кабинет. Но за моя голяма изненада др. Д[имо] Дичев не позволи тази среща, като отсече: "Не може!". Това негово държане, тази негова бруталност – бих казал, остана необяснима за мен. До вчера аз бях шеф на народ[ните] обвинители, аз проявявам интерес към тях, не за да им помагам (те сами казват, че нямали никакви данни за да го обвиняват), а за да ги обвинявам ако са виновни. Но др. Дичев казва строго: "Не може!". Погледнах го с горчива усмивка – не един път бивах огорчаван като Глав[ен] Нар[оден] Обвинител, и без да повторя молбата си му казах "Довиждане" и си отидох.

ОЩЕ НЯКОЛКО ДУМИ ЗА ОТНОШЕНИЯТА МИ С НАРОД[НАТА] МИЛИЦИЯ. Аз вече казах, мимоходом, доста работи за тези отношения. Но считам за наложително да добавя още нещо, по-характерно. Когато се срещрахме по моя или по тяхна инициатива на пръв поглед в отношенията си бяха внимателни към мен, но някаква скрита неприязън се ясно четеше. Очевидно, ни делеше нещо съществено в нашите разбирания по някои тактически въпроси на времето. При мен постъпваха извънредно много молби, с които ме запитваха какво е станало и где се намира задържания техен близък. Тези молби, постъпили в моята канцелария аз не можеше да унищожавам, а ги препращах в Милицията за да ми дадат сведения има ли такова лице задържано и где се намира. Обаче, отговор почти никога не получавах – имаше стотици такива заявления. Само милиц[ионерски] инспектор др. Тасев ми отговори на няколко такива заявления, че подобни лица няма задържани. Не исках повече от това!

От цялата страна получавах заявления и телеграми, че народната милиция им е отнела жилищата и покъщнината преди

задържаните лица да бъдат съдени. А по закона конфискацията може да последва едва след постановяване на присъдата и то ако в нея има (20) постановена конфискация. Разграбвах се дори движимости, които са запечатани от органите на Данъчните власти. Ако се постанови осъдителна присъда – тия движимости няма да се намерят на лице и няма държавата да реализира своето вземане т. е. ограбваме собствената си държава. А ако се постанови оправдателна присъда – вещите няма да се върнат на пострадалото лице, нито жилището им се връща обратно. Един вид вършим експроприация на движимата и недвижима собственост на задържаните лица и то по един съвършено неразумен начин. Това беше стихия на безначалието и на беззаконието и даваше страшно отражение дори и в нашите собствени от[ечествено]фронтovski среди. Точно тогава, когато нашият велик вожд Георги Димитров ни призоваваше да пазим От[ечественият] Фронт като зеницата на окото си, точно тогава – с изнесените по-горе факти, най-старателно разрушавахме основите на От[ечествения] Фронт. Аз бях и съм решителен противник на беззаконието и анархията в живота на от[ечествено]фронтowska България и при всеки случай, давах своята интервенция до органите на милицията да поправят извършената нередност. Из провинцията горе-долу изпълнявах и съблюдавах моите нареждания, но тук – в София, не можеше и дума да става за това. Това твърде много отежни моят мандат понеже другарите от народ. милиция явно не искаха да се меся в тази работа, а пред обществото и пред всички власти в страната – аз бях единственото отговорно лице за това безначалие и беззакония, понеже всичко това ставаше в името на Народ[ния] Съд. А да приспя своята бдителност и да не се меся в тия работи ми беше невъзможно. Другари, на Вас е добре известно колко много усилия

са полагали нашите учители Ленин и Сталин за да се турне край на безначалието и да се тръгне из пътя на законността, реда и дисциплината. И аз считах, че не бих изпълнил достойно своята задача, като Върховен Прокурор на Народ[ния] Съд, ако се примиря с безначалието и не ратувах за законност, ред и дисциплина, като необходими за нашата нова власт на От[ечествения] Фронт. Струваше ми се, че бих извършил престъпление пред интересите на нашата Партия и народа, ако не полагах усилия против владеещото безначалие.

За законност, ред и дисциплина апелираше и Партията, Националният Комитет на От[ечествения] Фронт, както и др. Югов. И аз трябваше да приобща усилията си в това направление. Но моята намеса беше за конкретни случаи и това, именно, изглежда, не се нравеше на ръков[одните] другари от Народ[ната] Милиция. Това, обаче, не можеше да ме отвърне от моя път, ПОНЕЖЕ всеки трябва да изпълни дълга си и да понесе своите отговорности.

ДРУГАРИ от Ц.К., ето аз приключвам своят доклад, който неочаквано и за мен, излезе доста дълъг. Извинявам се за времето, което ще Ви отнема за прочитането на този доклад. Но аз се считах задължен да го направя, да изложа всички факти и всички обстоятелства с една пълна обективност, за да бъде осветлено Върховното ръководство на Партията при какви условия съм бил заставен да проведа моят мандат, като Глав[ен] Нар[оден] Обвинител. Да прикрия тези факти, струва ми се бих извършил престъпление пред интересите на Партията. Зная, че грешките в края на краищата не са така фатални, понеже живеем в едно преходно време и че с течение на времето и заздравяването на нашата от[ечествено]фронтowska власт и специално на нашата

Партия – всичко ще се постави на местото си и ще тръгнем бързо към пълното реализиране на нашите светли идеи.

Да живее и крепне Българ[ската] Работн[ическа] Партия /комунисти/ и нейния Централен Комитет! Да живее нашият вдъхновител и върховен вожд – др. Георги Димитров!

София, 3 юли 1945 година

С др. поздрав: *[подписа не се чете]* (21)

ДОБАВКА. За случая със смъртната присъда на Ст[аро]загорския Обл[астен] Пол[ицейски] Началник Христо п. Димитров, чиято присъда още не е изпълнена, се разпространява из Ст[аро]загорско една твърде неприятна история. Говори се безотговорно, че аз съм го протезирал и затова не се изпълнявала присъдата му. Аз, обаче, не мога да имам никаква слабост към този истински людоед. Имам и лични причини за това. През 1942 год. Той е който заповяда и лично ръководеше жестоките насилия, които се вършеха над моите деца – син и дъщеря, за да бъдат свързани със станалият там провал по РМС-ва линия. В резултат, дъщеря ми и до сега чувства последиците от този побой, ходи на два пъти по лагери, а синът ми бе осъден като групов отговорник на ремсова организация на 10 год. стр[ог] тъмн[ичен] затвор, като непълнолетен. При тази фактическа обстановка, макар да ми е чуждо личното отмъщение, аз нямам никакво основание да покровителствувам тази личност.

След това, нашироко се разпространява друга история, която засяга името на нашият отличен другар мин[истър] Югов в смисъл, че дъщерята на Димитров била встъпила в брак с някакъв партизанин, който работил във Вътрешното мин[истерство], че този

партизанин бил “близък” на министър Югов и че по негово нареждане не се изпълнявала присъдата.

А случаят е следния. Хр[исто] п. Димитров бе осъден като главен агент на ГЕСТАПО в южна България със седалище гр. Харманли и разбира се, като дългогодишен жесток полицаи, осъден бе на смърт от Ст[аро]загорския народен Съд. Един час преди да бъде разстрелян бе дадено нареждане да не се изпълнява смъртната присъда, понеже по искане на англичаните, го бяхме привлекли по един втори процес, Софийски – за убийството на известния Гриневич – руснак, контрареволуционер, който е бил ръководител на една група от интеледженс сървис – все от руснаци-контрареволуционери /6 души разстреляни по друг процес през 1941 г./, която група е имала задача да шпионира българ[ската] армия, както и Черв[ената] армия в полза на Англия. Участието на Димитров по тази афера за Гриневич се състои в следното: Той е получил нареждане от Дир[екция] на полицията – София, веднага да замине за Свиленград /тогава си заминавала английската дипл[оматическа] мисия от България, заедно с Гриневич/, там на гарата да нареди така, че да пуснат влака за Турция, а Гриневич, със своите куфари да остане на гарата, като не се допусне да замине. След заминаването на влака, да го качи в своя автомобил и да го откара към Пловдив, през Хасково – из пътя ще го срещне Плов[дивският] Обл[астен] Полицейски началник Михайлов – да го предаде на него и се завърне в Стара Загора. По нататък Михайлов го е откарал в София и предал в Дир[екция] на полицията на ПРИМАТАРОВ. А последният казва, че го е предал на германците, които са искали да правят замяна с някой свой голям полицаи – пленник в Англия. По-нататък съдбата на Гриневич не е известна.

При тази обстановка, англичаните настояват смъртните присъди на Приматаров и Хр[исто] п. Димитров да не се изпълняват докато превземат съюзниците Берлин и заловят някои герман[ски] полицаи, които ще им открият тайната – можело да се наложи очна ставка с Приматаров и Димитров.

Въз основа на това искане на англичаните, чрез Мин[истерството] на външните работи, Минчо Нейчев нареди да не се изпълнява присъдата на Димитров и Приматаров. Но от фак[тическата] обстановка, става ясно, че Приматаров е предал Гриневич на германците, а не и Димитров – последният при село Клокотница, Хасковско е предал Гриневич на Плов[дивският] Обл[астен] Полиц[ейски] нач[алник] Михайлов и повече нищо не знае, не е влизал в никакъв досег с германците, които са вземали Гриневич и в това отношение той не може с нищо да бъде полезен на англичаните.

Аз обясних документално това на Обл[астния] Ком[итет] на партията в гр. Стара Загора, но при все това мълвата е непобедима. Скоро дъщерята на Димитров ходила на среща в Ст[аро]загорския затвор с баща си и при тази среща му е казала: “Татко бъди спокоен, ние сме отвън и бдим за теб, имаме подкрепа от голямо място и пр.” Това се разнася като гръм из Стара Загора и продължават да говорят за тези, които “протежирали” Хр[исто] п. Димитров, който безспорно е един голям палач.

ЕТО ЗАЩО, моля, предвид на изложеното по-горе, и за да не се подхранват повече горните интриги против др. Югов и против мен, да направите веднага необходимото, чрез др. Минчо Нейчев, да се изпълни смъртната присъда над Димитров, което ще има голямо значение в преднавечерието на парламентарните избори.

3 юли 1945 година

С др. поздрав: *[подписа не се чете]* (22)

ЦДА, ф. 250 б, оп. 1, а.е. 68, л. 1-22. Оригинал. Машинопис.